

HOOFSTUK V

SAMEVATTING, BEVINDINGE, GEVOLGTREKKINGS

EN AANBEVELINGS

1. Inleiding.

In die voorafgaande hoofstukke is daar 'n beeld gegee van die uitkoms van die ondersoek na die pedoterapeutiese bemoeienis met potensieel te vroeë skoolverlaters. Die doel van hierdie ondersoek was om te bepaal in watter mate daar van pedoterapie gebruik gemaak kan word om die potensieel te vroeë skoolverlater te steun tot optimale aktualisering van sy verstandelike moontlikhede en dus tot terugkeer na sy bereikbare wordingsniveau.

Om dit te kon bepaal is pedoterapeutiese hulp aan 'n aantal geselekteerde potensieel te vroeë skoolverlaters verleen. Deur diagnostisering is 'n beeld van elkeen van hulle se versteurde belewinge en van die faktore wat aanleiding daartoe gegee het, verkry. In die pedoterapeutiese situasie, waar daar van gesprekstherapie gebruik gemaak is, is daar gepoog om hulle te begelei tot insig in hul probleem en tot die oplossing daarvan. Ook met hulle ouers is 'n aantal begeleidende gesprekke gevoer waarin hulle begelei is tot groter insig in die pedagogiese gebeure en in die probleem van hul kind sodat hulle hul kind ten aansien daarvan kon steun. In enkele gevalle is ook van 'n maatskaplike werkster gebruik gemaak vir verdere steungewing aan die ouers.

2. Samevatting van die ondersoek.

Ter inleiding is daar in hoofstuk I op die erns en omvang van die probleem van potensieel te vroeë skoolverlating gewys. Daar is ook gewys op die ondersoeke en bevindinge van vorige navorsers op hierdie gebied. Enkele probleemvelde wat aanleiding kan gee tot te vroeë skoolverlating is uitgelig. Die rol van die gesin, skool, milieu, die arbeidsmark, die persoonstruktuur en organiese faktore in hierdie verband is volledig bespreek. Vervolgens is daar ook gewys op enkele implikasies van te vroeë skoolverlating. 'n Land soos Suid-Afrika met sy beperkte mannekragpotensiaal, kan dit nie bekostig om van sy mees bruikbare breinkrag deur onverantwoordelike skoolverlating te verloor nie.

Op grond van bogenoemde implikasies is daar in hoofstuk II gewys op die noodsaaklikheid van hulp aan die potensieel te vroeë skoolverlater tot die optimale aktualisering van sy verstandelike moontlikhede. Dit is gedoen deur veral te wys op die aanbevelings van vorige navorsers dat hulp verleen moet word. Die nood aan hulp is verder beklemtoon deur die huidige stand van hulpverlening in hoërskole en die tekortkominge daarvan, uit te lig.

Die verskillende vorme van pedoterapie, wat moontlik ingeskakel kan word ten einde hulp aan die potensieel te vroeë skoolverlater te verleen, is bespreek en dit is aangetoon waarom daar op gesprekstherapie as aangewese vorm besluit is. Die moontlikheidsvoorwaardes vir die stigting van 'n pedoterapeutiese verhouding asook die werklike essensies van die pedoterapeutiese gespreksituasie is bespreek.

Aangesien die potensieel te vroeë skoolverlater tot insig in sy probleem en sodoende tot die oplossing daarvan begelei moet word, moet daar 'n intieme verhouding tussen pedoterapeut en kind gekonstitueer word. Om hierdie rede is daar gewys op die verloop in die pedoterapeutiese gebeure.

Aangesien die pedoterapeutiese gebeure nie op toevalligheid berus nie, is dit nodig dat die vordering wat gemaak word, van tyd tot tyd bepaal sal word. Vir hierdie doel is die pedagogiese doelstrukture tot pedoterapeutiese kriteria omskep aangesien die pedoterapie, as besondere opvoedingsgebeure, dieselfde doel met die kind voor oë het as die opvoeding.

Die verloop en uitkoms van die empiriese ondersoek is in hoofstuk III bespreek. Daar is gewys op enkele aspekte rakende organisatoriese prosedure ten aansien van die afgrensing van die potensieel te vroeë skoolverlaters, die selektering van die pedoterapiegroep en die hulpverlening aan die potensieel te vroeë skoolverlaters. Enkele riglyne ten aansien van die verloop en inhoud van die pedoterapie asook ten aansien van die ouerbegeleiding is aangetoon. Die uitkoms van die pedoterapie met elke betrokke potensieel te vroeë skoolverlater is met behulp van 'n tabel aangetoon.

Ten slotte is in hoofstuk IV enkele persoonsbeelde volledig

bespreek. Daar is gewys op dié historisiteitsgesprekke met die ouers en die gegewens uit die diagnostiserings ondersoeke aan die hand waarvan tot 'n totale persoonsbeeld van elke potensieel te vroeë skoolverlater gekom kon word. Verder is gewys op die inhoud van die pedo-terapie en die ouerbegeleiding asook op die uitkoms daarvan in hierdie gevalle.

Vervolgens sal die belangrikste bevindinge van hierdie ondersoek aangetoon word aan die hand waarvan enkele gevolgtrekkings gemaak en aanbevelings gedoen sal word.

3. Bevindinge.

Uit hierdie ondersoek waarby 181 hoërskoolleerlinge betrokke was en waarvan 17 leerlinge intensiewe hulpverlening ontvang het, het die volgende aan die lig gekom:

3.1 Bevindinge ten opsigte van die identifisering van die potensieel te vroeë skoolverlater.

Uit die samewerking wat van die skoolhoofde verkry is, het dit geblyk dat hulle nie probleme ondervind het met die identifisering van vyf potensieel te vroeë skoolverlaters in elke standaard nie. Dat hulle bewus is van die erns van hierdie probleem blyk ook uit hul heelhartige samewerking.

Uit die selekteringsondersoek het aan die lig gekom dat al die leerlinge wat betrokke was, reeds ernstige simptome van potensieel te vroeë skoolverlating toon. Dit blyk dus dat ernstige gevalle van potensieel te vroeë skoolverlating wel by die skole geïdentifiseer kon word.

3.2 Bevindinge ten opsigte van hulpverlening aan die potensieel te vroeë skoolverlater by die skole.

Ten opsigte van hulpverlening aan die potensieel te vroeë skoolverlater by die skole self, bestaan daar min sprake. Daar is veral 'n groot gebrek aan begrip vir die probleme van hierdie leerlinge. Skoolhoofde huldig dikwels menings wat weens die

veralgemenende aard daarvan, nie altyd pedagogies verantwoordbaar is nie.

Werklike diepgaande diagnostisering ten opsigte van die leerling se probleem, bestaan glad nie.

Uitkenning berus veral op die gebrekkige skoolvordering en duidelik waarneembare gedragsafwykings van die kind. Van werklike diepgaande diagnostisering is daar geen sprake nie. Waar leerlinge wel op grond van bogenoemde as potensieel te vroeë skoolverlaters geïdentifiseer word, word geen wetenskaplik gefundeerde en pedagogies verantwoordbare hulpverlening aan hul gebied nie. Die "hulpverlening" bestaan gewoonlik uit een of ander vorm van straf.

3.3 Bevindinge ten opsigte van die onderwysstelsel.

Slegs twee van die 12 betrokke skole beskik oor die dienste van 'n ortopedagoog en een skool oor 'n beroepsoriënteur. Daar bestaan dus slegs by hierdie skole die moontlikheid van diagnostisering en hulpverlening.

Weens die pligte van hierdie onderwysers (hulp met vakkeuses, beroepsleiding aan matrikulante, doseer een of meer akademiese vakke, buitemuurse aktiwiteite, ens.) is dit egter vir hulle ook nie moontlik om intensief aandag te gee aan die groot persentasie potensieel te vroeë skoolverlaters nie.

Voogonderwysers beskik selde oor die kennis om die potensieel te vroeë skoolverlater vroegtydig te identifiseer en onder die aandag van die ortopedagoog te bring.

Die feit dat daar ten spyte van uitbreiding te min kindereleidingklinieke in Onderwysdepartemente bestaan en dat daar 'n tekort aan opgeleide personeel vir hierdie klinieke is, verminder ook die moontlikheid van vroegtydige uitkenning en hulpverlening.

3.4 Bevindinge ten opsigte van die faktore wat aanleiding gee tot potensieel te vroeë skoolverlating.

Op grond van die ondersoek is bevind dat die volgende aanleiding kan gee tot potensieel te vroeë skoolverlating : die gesin- of primêre opvoedingsituasie, die skoolsituasie, die milieu, die arbeidsituasie, die persoonstruktuur van die potensieel te vroeë skoolverlater self en organiese faktore. Dit is bevind dat die primêre opvoedingsituasie vir bykans 60% van die gevalle van potensieel te vroeë skoolverlating verantwoordelik is en die skoolsituasie vir bykans 20%.

Dit blyk dus dat daar veral by die ouers van hierdie leerlinge 'n groot mate van onkunde bestaan ten aansien van die behoorlike voltrekking van die opvoedingsgebeure. Aangesien hulle in so 'n groot persentasie van die gevalle medeverantwoordelik is vir hul kind se onderprestasie, is hulle dus nie by magte om hulp te verleen nie en meestal dra hulle ook nie kennis van instansies wat wel kan help nie.

'n Groot aantal van die potensieel te vroeë skoolverlaters wat deur die skoolhoofde aangewys is, se situasies het onophefbaar geblyk te wees. Weens egskeidings en die gepaardgaande vreemding tussen ouer en kind, word die moontlikhede tot verbetering, tot 'n minimum beperk.

3.5 Bevindinge ten opsigte van die uitkoms van die terapie aan die potensieel te vroeë skoolverlaters wat by hierdie ondersoek betrokke was.

Van die 17 potensieel te vroeë skoolverlaters wat pedoterapeutiese hulp ontvang het, het:

- i) twee skolasties met meer as 10% gemiddeld verbeter;
- ii) agt met 5 - 10% verbeter;
- iii) vier relatief konstant gebly en
- iv) drie steeds verswak.

Dit blyk dus dat al die leerlinge nie skolasties verbeter het nie. Die wat wel verbeter het, het ook nie almal ewe vinnig

en ewe veel verbeter nie. Wat egter wel hier betekensvol is, is dat uit die pedoterapeutiese gesprekke geblyk het dat by al die leerlinge h verbetering was ten opsigte van hul insig in hul probleem en hul stellingname daarteenoor. Deur die opneem van die verantwoordelikheid ten opsigte van die oplossing van hul probleme is hulle dus gesteun in hul op-weg-wees na volwassenheid en nie net ten opsigte van skolastiese prestasie nie.

4. Gevolgtrekkings.

Uit die bevindinge soos verkry uit hierdie ondersoek, kan die volgende gevolgtrekkings gemaak word:

4.1 Ondanks die feit dat die identifisering van die leerlinge wat by hierdie ondersoek betrokke was, geen ernstige probleme gebied het nie, blyk dit tog dat die potensieel te vroeë skoolverlater nie as sodanig geïdentifiseer word voordat hy nie reeds ernstige simptome toon nie. Die erns van die probleem word opnuut onderstreep deur die groot aantal potensieel te vroeë skoolverlaters wat wel deur die skoolhoofde geïdentifiseer kon word en dus reeds ernstige simptome openbaar.

Weens die gebrek aan vroegtydige identifikasie, word die moontlikheid van voorkoming en bekamping, tot 'n minimum beperk.

4.2 Weens die tekort aan pedagogies goed geskoolde onderwysers in elke skool, en weens hul beperkte tyd, is identifikasie van die potensieel te vroeë skoolverlater, die diagnostisering van sy probleem en hulpverlening met die oog op die oplossing daarvan, nie op die peil wat dit behoort te wees nie.

Die kinderleidingklinieke van die Onderwysdepartemente is steeds te min en komprehensiewe eenhede steeds te groot sodat dit nie vir ortopedagoë (skoolsielkundiges) moontlik is om die hulp waartoe hulle in staat is te verleen in die bekamping van die probleem nie.

4.3 Die primêre opvoedingsituasie is die grootste enkele faktor wat aanleiding gee tot die probleem van te vroeë skoolverlating. Die ouers beskik dikwels nie oor die nodige pedagogiese kennis om hul kinders te steun tot die aanvaarding van verantwoordelikheid nie.

4.4 Die uitkoms van die terapie aan die potensieel te vroeë skoolverlaters wat by hierdie ondersoek betrokke was, het aan die lig gebring dat daar 'n verbetering (in skolastiese prestasie) in 60% van die gevalle was. Dit is dus moontlik om die potensieel te vroeë skoolverlater deur middel van pedoterapie te steun tot die verbeterde aktualisering van sy verstandelike moontlikhede.

5. Aanbevelings.

Dit kan nie toegelaat word dat die omvang van die potensieel te vroeë skoolverlatingsprobleem toeneem en sodoende die verlies aan blanke mannekrag vergroot nie. Uit die bevindinge van hierdie ondersoek het dit geblyk dat die probleem wel effektief bekamp kan word. Die toepassing van die volgende aanbevelings kan grootliks hiertoe bydra.

5.1 Aanbevelings ten opsigte van die identifikasie van die potensieel te vroeë skoolverlater.

Aangesien voorkoming steeds beter as "genesing" is, kan die belangrikheid van vroegtydige identifisering nie oorbeklemtoon word nie. By elke skool moet 'n behoorlike identifikasieprogram geïmplementeer word deur gebruik te maak van diagnostiseringsmedia. Hierdie program veronderstel die nouste samewerking tussen al die onderwysers en ouers. In die onderwyser se opleiding moet daar meer aandag gegee word aan die aspek van identifikasie van potensieel te vroeë skoolverlaters en hulle moet daarvan bewus gemaak word dat die skool ook 'n rol kan speel in die ontstaan van hierdie probleem. Ouers moet ook elementêre opleiding en vorming ontvang (byvoorbeeld tydens oueraande) ten aansien van die opvoedingsgebeure sodat ook hulle simptome van potensieel te vroeë skoolverlating vroegtydig kan identifiseer.

5.2 Aanbevelings ten opsigte van die onderwysstelsel.

Aangesien pedagogies verantwoordbare hulpverlening aan potensieel te vroeë skoolverlaters bykans nie by skole bestaan nie, is dit noodsaaklik dat elke skool minstens oor die dienste van een ortopedagoog beskik wat nie met ander skoolaktiwiteite belas is nie. Deur diagnostisering en hulpverlening moet hy die potensieel te vroeë skoolverlater steun tot die optimale aktuali-

sering van sy verstandelike moontlikhede. Hy moet egter veral aandag gee aan die vroegtydige identifisering en voorkoming van die probleem.

Die aantal kinderleidingklinieke moet vermeerder word sodat meer gespesialiseerde hulp beskikbaar is, veral by die hulpverlening aan leerlinge wat reeds ernstige probleme openbaar en die skoolsituasie permanent wil verlaat.

5.3 Algemene aanbevelings.

Uit hierdie ondersoek het dit geblyk dat 'n maatskaplike werkster 'n waardevolle bydrae kan lewer in die bekamping en opheffing van die potensieel te vroeë skoolverlatingsprobleem. Deur tuisbesoeke kan addisionele inligting bekom word en kan verdere begeleiding aan ouers gegee word. Die insluiting van 'n pedagogies geskoolde maatskaplike werkster (of 'n sosiopedagoog) in die kliniekpersoneel van Onderwysdepartemente, is 'n aangeleentheid wat omstige oorweging behoort te geniet.

Uit die bevindinge het dit geblyk dat 'n aantal leerlinge geen skolastiese verbetering getoon het nie. Aangesien tyd 'n beperkende faktor is en dit nie verspil kan word op leerlinge wie se moontlikhede tot verbetering gering is nie, is dit nodig dat 'n aantal prognostiese kriteria daargestel word aan die hand waarvan die moontlikhede op verbetering bepaal kan word.

Aangesien daar so 'n groot aantal potensieel te vroeë skoolverlaters is wie se situasies, onder andere vanweë vervreemding onophefbaar blyk te wees, is dit noodsaaklik dat ernstig aandag gegee sal word aan die moontlikheid om hierdie kinders-in-nood te steun tot volwassenheid.

Aangesien hierdie ondersoek slegs as eksemplaries beskou moet word, word aanbeveel dat die navorsing op die gebied van hulpverlening aan die potensieel te vroeë skoolverlater meer intensief en meer omvattend voortgesit word.
